TARI
Transforming Agriculture

IFAD
INTERNATIONAL FUND FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT

TAASISI YA UTAFITI WA KILIMO TANZANIA

KILIMO CHA MBAAZI ZA MUDA MREFU

Kwa maelezo zaidi wasiliana na:
Taasisi ya Utafiti wa Kilimo Tanzania (TARI)
Kituo cha Ilonga
S.L.P 33, Kilosa, Tanzania
Simu: +255 736 623 283/759 703 615
Barua Pepe: cdilonga@tari.go.tz
Tovuti: www.tari.go.tz

TOLEO 2025
Uchapishaji umegharamiwa na Mradi wa IFAD

KILIMO BORA CHA MBAAZI ZA MUDA MREFU

UTANGULIZI

Mbaazi ni zao la jamii ya mikunde, faida kubwa za zao hili ni:

- Chanzo cha viini lishe vya protini kwa binadamu na wanyama
- Linavumilia ukame
- Hupunguza umasikini kwani zao hili ni chanzo cha mapato kwa kaya
- Hurutubisha udongo
- Linaweza kuchanganywa na mazao mengine shambani kama vile mahindi na mtama

Ili kujipatia mazao mengi na bora ya mbaazi za muda mrefu zingatia maelezo yaliyomo kwenye kipeperushi hiki

AINA ZA MBEGU BORA

Mbaazi ya muda mrefu inayopendekezwa ni aina ya MALI, KIBOKO na KARATU-1. Mbaazi za muda mrefu zimefanyiwa utafiti na kuonekana ni bora, hukomaa kati ya miezi 8 hadi 9. Pamoja na kutoa mazao mengi, mbaazi za muda mrefu zina ukinzani dhidi ya ugonjwa wa kunyauka mimea (Mnyauko fuzari).

MAENEO YA KUPANDA

Mbaazi za muda mrefu zinafaa kupandwa maeneo ambayo hayana joto sana. Maeneo hayo ni yale yaliyo kati ya mita 500 hadi 1900 kutoka usawa wa bahari.

WAKATI WA KUPANDA

Mbaazi za muda mrefu kama vile MALI, KIBOKO na KARATU - 1 zipandwe wakati wa masika. Kwa kanda zote zipandwe kuanzia Disemba hadi mwishoni mwa Februari. Mbaazi hizi zinaweza kuchanganywa na mazao mengine kama vile mahindi na mtama. Kama zao la mbaazi litachanganywa na mahindi au mtama, mazao yote yapandwe wakati mmoja.

Zao linalochanganywa na mbaazi ni lazima liwe linakomaa kabla ya mbaazi ili kupunguza ushindani kwa virutubisho vilivyomo kwenye udongo na mwanga wa jua kwa mbaazi.

NAFASI YA KUPANDA NA KIASI CHA MBEGU

Mbaazi peke yake

Panda kwa umbali wa sentimita 100 kati ya mistari na sentimita 50 kati ya mashina. Panda mbegu mbili 2 kila shimo. Wiki mbili baada ya kuota, punguza mmea mmoja ili ubaki mmoja kwa kila shimo. Ili kupanda eka moja unahitaji kilo 4 hadi 5 za mbegu ya mbaazi.

Mseto wa mbaazi na mahindi au mtama wa muda mfupi

Panda mahindi au mtama sentimita 100 kutoka mstari hadi mstari na katikati ya mistari ya mahindi/mtama panda mbaazi. Acha sen- timita 50 kutoka shina hadi shina la Mbaazi. Unahitaji kilo 4 hadi 5 za mbaazi ili kupanda ekari moja.

Kilimo mseto cha mbaazi na mahindi

PALIZI

Hakikisha shamba linakuwa safi kwa kupalilia mara kwa mara katika wiki 6 za mwanzo. Baada ya hapo palilia tu inapohitajika kufanya hivyo.

UDHIBITI WA WADUDU WAHARIBIFU

Mbaazi za muda mrefu hazishambuliwi sana na wadudu. Kama kutajitokeza wadudu waharibifu wakati wa kutoa maua na wakati wa kujaza vitumba, nyunyizia kiuwadudu mara tatu kila baada ya siku 15. Viuwadudu vinavyofaa ni; Karate, Amerate, Profecron, COLT (chlorpyrifosi), au nyingine utakayoshauriwa na mtaalamu wa kilimo. Iwapo umechanganya mbaazi na zao lingine mfano mahindi/mtama, nyunyizia kiuwadudu baada ya kuvuna zao hilo. Wakati wa kuchanganya na kunyunyizia kiuwadudu tumia vifaa kinga kuzuia athari mwilini.

Jinsi ya kuchangaya viuwadudu

- Changanya 40cc za karate katika lita 15 za maji au 40cc katika ULVA kwa lita moja ya maji au
- Changanya 40cc za Amerate 5EC katika lita 15 za maji au
- Changanya 40cc za Profecron katika lita 15 za maji au
- Changanya 40cc za COLT (chlorpyrifos) katika lita 15 za maji na kisha nyunyiza shambani.

Unyunyiziaji wa kiuwadudu shambani

JINSI YA KUVUNA

Mbaazi mbichi

Vuna wakati vitumba vimeshajaza vizuri.

Mbaazi kavu

Vuna wakati mbaazi zimekomaa vizuri, vitumba vinapobadilika kuwa na rangi ya

kahawia. Vuna kwa kuchuma vitumba au kwa kukata matawi. Kausha juani, piga na peta. Wadudu waharibifu wa ghalani huanzia mashabulizi shambani kama zao halikuvunwa mapema. Kwa hiyo vuna mbaazi mapema ili kupunguza tatizo hilo.

KIASI CHA MAVUNO

Mbaazi za muda mrefu zikipandwa peke yake zinaweza kutoa hadi kilo 3,000 kwa hekta ambayo ni sawa na kilo 1,200 kwa ekari moja (magunia 12 kwa ekari). Kiasi cha mavuno ya mbaazi liyochanganywa na zao lingine itategemea ni zao lipi l ililopewa kipaumbele wakati wa kupanda.

KUHIFADHI

Baada ya kupeta, weka mbaazi zako kwenye vyombo sa£ visivyo na wadudu au;

- Tumia kiuwadudu cha maji cha Actellic 50EC,
- Hifadhi bila kutumia kemikali kwa njia ya mifuko ya PICS
- Changanya kipaketi cha gramu 200 cha kiuwadudu shumba katika magunia mawili ya kilo mia (100kg) ya mbaazi.

UPATIKANAJI WA MBEGU

Mbegu za awali za muda mrefu zinapatikana katika Kituo cha Utafiti wa Kilimo Ilonga na mbegu za msingi zinapatikana kwa wakala wa mbegu za kilimo (ASA).